

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΖΑΓΚΙΟΡΗ
ΚΙΚΗ ΚΟΝΤΟΜΗΝΑ
ΜΠΕΤΥ ΡΑΜΦΟΥ

Ἔστι δὲ πολιτεία πόλεως τάξις
τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν καὶ
μάλιστα τῆς κυρίας πάντων

ΑΡΧΑΙΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑ (ΕΝΟΤΗΤΕΣ 15η και 16η)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Στη 15η ενότητα ο Αριστοτέλης αναζητεί ένα νέο ορισμό της «πόλεως». Ποια είναι η διαφορά του ορισμού αυτού με ό,τι προηγήθηκε και ποια μέθοδο διερεύνησης χρησιμοποιεί εδώ ο φιλόσοφος σε σχέση με τις προηγούμενες ενότητες;
2. «πολίτης δ' ἄπλως ...ἀρχῆς» (Ενότητα 16η): Πώς ορίζει ο Αριστοτέλης στο συγκεκριμένο χωρίο τον «πολίτην» και την «πόλιν» και ποια σχέση φαίνεται να υπάρχει μεταξύ τους σύμφωνα με τον ίδιο;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να εξετάσει την έννοια «πολιτεία», δηλώνει πως είναι απαραίτητο να διερευνηθεί πρώτα η έννοια «πόλις». Έτσι αναζητεί ένα σαφή και ακριβή ορισμό της. Ήδη στις προηγούμενες ενότητες είχε εντάξει την «πόλιν» στο προσεχές της γένος, δηλαδή σε μια ευρύτερη ομάδα ομοειδών πραγμάτων (ΕΝΟΤΗΤΑ 11η: «πόλις κοινωνία τις ἐστὶ») και, ακολούθως, είχε επισημάνει τις ειδοποιούς διαφορές της έναντι εκείνων: α. ότι στοχεύει στο ανώτερο ανθρώπινο αγαθό, την ευδαιμονία (Ενότητα 11η: «τοῦ κυριωτάτου πάντων τῶν ἀγαθῶν στοχάζεται»), β. ότι προέρχεται από τη συνένωση μικρότερων συμβιωτικών ομάδων, της «οἰκίας» και της «κώμης» (Ενότητα 12η). Δεν πρέπει, ωστόσο, να θεωρηθούν τα παραπάνω ως ορισμός της έννοιας «πόλις». Αυτό που αναζητεί εδώ ο φιλόσοφος είναι η ενοποιητική αρχή της συγκεκριμένης οντότητας, δηλαδή το στοιχείο εκείνο που συνέχει τα μέρη (τους πολίτες) από τα οποία η ίδια απαρτίζεται. Ορίζει λοιπόν προκαταρκτικά την «πόλιν» ως ένα σύνολο πολιτών («ἢ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆθος ἐστίν»), ενώ στη συνέχεια δίνει έναν πιο ακριβή ορισμό. Στη 15η Ενότητα εντοπίζει και την τρίτη ειδοποιό διαφορά της «πόλεως» έναντι των υπόλοιπων μορφών κοινωνικής συμβίωσης, την ύπαρξη σε αυτήν πολιτεύματος («πολιτείας»), που, κατά την επικρατούσα στην εποχή του αντίληψη, είναι ένα σύστημα οργάνωσης ὅσων κατοικούν σε μια «πόλιν». Η μέθοδος που χρησιμοποιεί εδώ ο Αριστοτέλης είναι η αναλυτική, σύμφωνα με την οποία, για να διερευνηθούν το περιεχόμενο και η ουσία μιας σύνθετης έννοιας ή οντότητας, θα πρέπει πρώτα να διερευνηθούν το περιεχόμενο και η ουσία των επιμέρους στοιχείων από τα οποία αυτή αποτελείται. Έτσι, για να οριστεί η έννοια «πολιτεία», θα πρέπει πρώτα να οριστεί η έννοια «πόλις» (αφού η «πολιτεία», δηλαδή το πολίτευμα, είναι κάτι που εφαρμόζεται σε μια «πόλιν») και, για να οριστεί η έννοια «πόλις», θα πρέπει πρώτα να οριστεί η έννοια «πολίτης» (αφού η «πόλις» απαρτίζεται από πολίτες). Στις προηγούμενες ενότητες ο φιλόσοφος είχε εφαρμόσει τη γενετική μέθοδο, καθώς αναζητούσε τον τρόπο με τον οποίο ήρθε στην ύπαρξη η «πόλις».

2. Στο συγκεκριμένο χωρίο της 16ης Ενότητας ο Αριστοτέλης δίνει τον ορισμό του πολίτη. Έχοντας αποκλείσει πρώτα κάποια στοιχεία που δεν θεωρεί επαρκή κριτήρια για τον προσδιορισμό της συγκεκριμένης έννοιας, όπως το δικαίωμα της μόνιμης διαμονής σε μια «πόλιν» και η δυνατότητα πρόσβασης στις δικαστικές αρχές εκείνης, καταλήγει στη συνέχεια στον ορισμό του πολίτη, εντοπίζοντας τα αποκλειστικά γνωρίσματά του. Έτσι, «πολίτης» είναι το άτομο που διαθέτει το δικαίωμα συμμετοχής στη δικαστική, βουλευτική και εκτελεστική εξουσία μιας πολιτικά συγκροτημένης κοινωνίας («ὅ γὰρ ἐξουσία ... ταύτης τῆς πόλεως»). Ειδικά, η συμμετοχή στις δικαστικές λειτουργίες ήταν κατά τους κλασσικούς χρόνους ουσιαστικό στοιχείο για τον ορισμό του πολίτη. Ο Πλάτωνας μάλιστα θεωρούσε ότι η μη συμμετοχή σε αυτές ισοδυναμούσε με μη συμμετοχή στο σύνολο των λειτουργιών της «πόλεως». Ακολούθως, ο Αριστοτέλης ορίζει την «πόλιν», βασιζόμενος στον αρχικό - προκαταρκτικό ορισμό που είχε δώσει γι' αυτήν στην προηγούμενη ενότητα: «πόλις» είναι το σύνολο των «πολιτῶν» που τη συναπαρτίζουν, δηλαδή το σύνολο των ατόμων εκείνων που έχουν δικαίωμα συμμετοχής στην άσκηση της δικαστικής, βουλευτικής και εκτελεστικής εξουσίας και μάλιστα, σύνολο ατόμων σε τέτοιο αριθμό ώστε να εξασφαλίζεται η αυτάρκεια της «πόλεως», που συνδέεται με το «εὖ ζῆν», την ευδαιμονία των πολιτών. Είναι φανερό ότι, κατά τον φιλόσοφο, υπάρχει σχέση αμοιβαίας εξάρτησης μεταξύ της «πόλεως» και του πολίτη. Η «πόλις» είναι το όλον, μέρος του οποίου είναι ο πολίτης. Ως μέρος του όλου ο πολίτης είναι ἀρρηκτα συνδεδεμένος με εκείνο, καθώς δεν μπορεί να ολοκληρωθεί ηθικά και πνευματικά παρά μόνο μέσα στην «πόλιν». Από την άλλη, ο ρόλος του πολίτη είναι καθοριστικός για την πολιτική τάξη και την εξασφάλιση της αυτάρκειας και, κατ' επέκταση, της ευδαιμονίας της «πόλεως», που είναι ο ὑψιστος στόχος της. Επομένως, η σχέση που σκιαγραφείται μεταξύ τους κινείται αμφίδρομα.

 φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ FRANCHISE

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Σωτήρος & Αθικιβιάδου 132

Τηλ.: 210 4112507, e-mail: info@poukamisas.gr

ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ: Ελ. Βενιζέλου & Μεγ. Αλεξάνδρου 161, Τηλ.: 210 5616810, **ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ:** Ηπείρου 37, Τηλ.: 210 9312700, **ΑΓ. Ι. ΡΕΝΤΗΣ:** Μπικιάκη 5, Τηλ.: 210 4832446, **ΑΙΓΑΛΕΟ:** Θηβών 425 & Αδριανουπόλεως 10, Τηλ.: 210 5319805, **ΑΜΦΙΑΛΗ:** Κεφαλληνίας 8, Τηλ.: 210 4004200, **ΓΑΛΑΤΣΙ:** Ελ. Βενιζέλου 16, Τηλ.: 210 2224000, **ΓΛΥΦΑΔΑ:** Γούναρη 44 & Πόντου 87, Τηλ.: 210 9647806, **ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑ:** Ελ. Βενιζέλου 72, Τηλ.: 210 4622920, **ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ:** Μινωταύρου 14, Τηλ.: 2810 245300, **ΚΑΛΛΙΘΕΑ:** Ελ. Βενιζέλου 188, Τηλ.: 210 9588891, **ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ:** Δημοτρακοπούλου & Σπετσών 38, Τηλ.: 210 4978027, **ΛΑΡΙΣΑ:** Ρούσβεητ & Καποδιστρίου 1, Τηλ.: 2410 612660, **ΜΕΓΑΡΑ:** 28ης Οκτωβρίου 148, Τηλ.: 22960 24248, **ΜΟΣΧΑΤΟ:** Χρυσοστόμου Σμύρνης 124, Τηλ.: 210 9401137, **ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ:** Ελ. Βενιζέλου 233 & Μάρκου Μπότσαρη 30, Τηλ.: 210 9883771, **ΝΙΚΑΙΑ:** Απαθείας & Διαμαντίδη 71, Τηλ.: 210 4975777, **ΠΕΙΡΑΙΑΣ:** Σωτήρος & Αθικιβιάδου 132, Τηλ.: 210 4112506, **ΠΕΡΑΜΑ:** Λ. Ειρήνης 177, Τηλ.: 210 4416454, **ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ:** Τζων Κέννεντυ & Γιαννιστών 122, Τηλ.: 210 5987116

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτωνος, Μενέξενος, 241 a-b

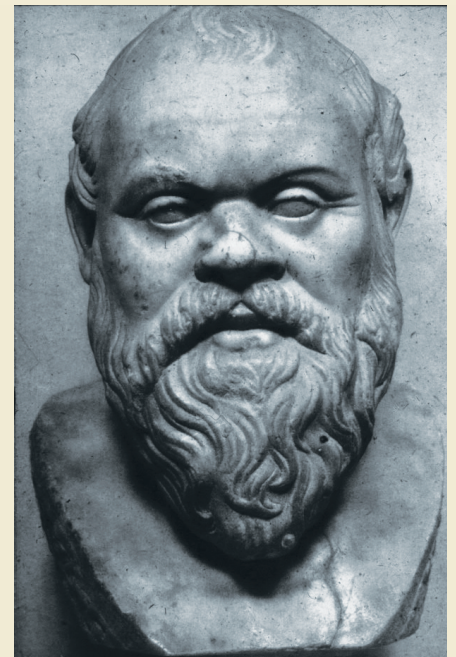
Τὰ μὲν οὖν ἀριστεία τῷ λόγῳ ἐκείνοις ἀναθετέον, τὰ δὲ δευτερεῖα τοῖς περὶ Σαλαμίνα καὶ ἐπ' Ἄρτεμισίῳ ναυμαχήσασι καὶ νικήσασι. Καὶ γὰρ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλὰ μὲν ἂν τις ἔχοι διελθεῖν, καὶ οἷα ἐπιόντα ὑπέμειναν κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ὡς ἡμύναντο ταῦτα· ὁ δὲ μοι δοκεῖ καὶ ἐκείνων κάλλιστον εἶναι, τούτου μνησθήσομαι, ὅτι τὸ ἐξῆς ἔργον τοῖς Μαραθῶνι διεπράξαντο. Οἱ μὲν γὰρ Μαραθῶνι τοσοῦτον μόνον ἐπέδειξαν τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι κατὰ γῆν οἶόν τε ἀμύνασθαι τοὺς βαρβάρους ὀλίγοις πολλούς, ναυσὶ δὲ ἔτι ἦν ἄδηλον καὶ δόξαν εἶχον Πέρσαι ἄμαχοι εἶναι κατὰ θάλατταν καὶ πλήθει καὶ πλούτῳ καὶ τέχνῃ καὶ ῥώμῃ· τοῦτο δὲ ἄξιον ἐπαινεῖν τῶν ἀνδρῶν τῶν τότε ναυμαχησάντων, ὅτι τὸν ἐχόμενον φόβον διέλυσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔπαυσαν φοβουμένους πλῆθος νεῶν τε καὶ ἀνδρῶν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να αποδώσετε το απόσπασμα στη νέα ελληνική.
2. Να γράψετε τον ζητούμενο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
κάλλιστον: τον ίδιο τύπο στον θετικό και στον συγκριτικό βαθμό
ὀλίγοις: τον ίδιο τύπο στον συγκριτικό και στον υπερθετικό βαθμό
γῆν: τη δοτική ενικού
ναυσί: τη γενική ενικού
ἔχοι: το γ' ενικό ευκτικής του ενεργητικού αορίστου β'
διελθεῖν: το β' ενικό προστακτικής στον ίδιο χρόνο και φωνή
ἐπιόντα: το β' πληθυντικό υποτακτικής του ίδιου χρόνου
ἐπέδειξαν: το γ' πληθυντικό οριστικής μέσου παρατατικού
ἐπαινεῖν: το απαρέμφατο του ενεργητικού μέλλοντα
φοβουμένους: το γ' πληθυντικό οριστικής μέσου παρακειμένου
3. **ἐκείνοις, τῶν ἀνδρῶν, ἐπιόντα, τούτου, πλήθει:** Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους όρους.
4. α. «Τὰ μὲν οὖν ἀριστεία τῷ λόγῳ ἐκείνοις ἀναθετέον»: Να αναλύσετε το ρηματικό επίθετο «ἀναθετέον».
 β. «οἷα ἐπιόντα ... ταῦτα»: Να μεταφερθούν οι προτάσεις στον ευθύ λόγο.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Το πρώτο βραβείο λοιπόν πρέπει να το απονεύουμε με το λόγο μας σ' εκείνους, ενώ το δεύτερο σ' αυτούς που ναυμάχησαν και νίκησαν στη Σαλαμίνα και στο Ἄρτεμισιο. Πράγματι, και για τους άνδρες αυτούς πολλά θα μπορούσε κανείς να αναφέρει, δηλαδή και τι εἶδους επιθέσεις αντιμετώπισαν και στη στεριά και στη θάλασσα, και πώς τις απέκρουσαν· ὅτι ὁμως μου φαίνεται πως είναι το πιο σπουδαίο, αυτό θα υπενθυμίσω, ὅτι δηλαδή συμπλήρωσαν το ἔργο των Μαραθωνομάχων. Γιατί οι Μαραθωνομάχοι τόσα μόνο ἔδειξαν στους Ἕλληνες, ὅτι ἔχουν τη δυνατότητα, αν και λίγοι, να αποκρούσουν στη στεριά τους βαρβάρους, παρόλο που ἦταν πολλοί· ὁμως ἦταν ἀκόμη ἀγνωστο τι θα συνέβαινε σε ναυμαχία και οι Πέρσες εἶχαν τη φήμη ὅτι εἶναι ἀκαταμάχητοι στη θάλασσα και ως προς το πλῆθος των στρατιωτικῶν τους δυνάμεων και ως προς τον πλοῦτο και ως προς την πείρα και τη δύναμη· αυτό λοιπόν το κατόρθωμα των ἀνδρῶν που ναυμάχησαν τότε αξίζει να ἐπαινεῖ κανείς, ὅτι δηλαδή διέλυσαν το φόβο που διακατείχε τους Ἕλληνες και τους ἔκαναν να μη φοβούνται το πλῆθος και των πλοίων και των ἀνδρῶν.
2. **κάλλιστον:** καλόν - κάλλιον **ὀλίγοις:** μείοσι(ν) - ὀλιγίστοις **γῆν:** τῆ γῆ **ναυσί:** τῆς νεῶς **ἔχοι:** σχοίη **διελθεῖν:** διελθε **ἐπιόντα:** ἐπίητε **ἐπέδειξαν:** ἐπεδείκνυντο **ἐπαινεῖν:** ἐπαινέσειν **φοβουμένους:** πεφόβηνται
3. **ἐκείνοις:** ἔμμεσο ἀντικείμενο στο ρ. «ἀναθετέον(ἔστι)»
τῶν ἀνδρῶν: γενική του δημιουργοῦ στο «πολλά (ἔργα)» (ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός)
ἐπιόντα: ἐπιθετική μετοχή, ἀντικείμενο στο ρ. «ὑπέμειναν»
τούτου: ἐμφαντικό ἀντικείμενο στο ρ. μνησθήσομαι (αφού η ἀναφορική πρόταση, που προηγείται της ἀντωνυμίας, ἐκλαμβάνεται ως ἀντικείμενο του ρήματος)
πλήθει: δοτική της ἀναφοράς στο «ἄμαχοι» (ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός)
4. α. «Τὰ μὲν οὖν ἀριστεία τῷ λόγῳ ἐκείνοις ἀναθετέον (ἔστι)»: το ρηματικό επίθετο σχηματίζει ἀπρόσωπη σύνταξη ἐνεργητικής διάθεσης (δεν παίρνει υποκείμενο, ἀλλά μόνο ἀντικείμενα: τὰ ἀριστεία, ἐκείνοις). Μετατρέπεται σε δεῖ + ἀπαρέμφατο ἐνεργητικής διάθεσης: δεῖ (ἡμᾶς) ἀναθεῖναι τὰ ἀριστεία τῷ λόγῳ ἐκείνοις.
 β. Οι προτάσεις «οἷα ... θάλατταν» και «ὡς ἡμύναντο ταῦτα» εἶναι πλάγιες ἐρωτηματικές. Στον ευθύ λόγο μετατρέπονται σε ευθείες ἐρωτήσεις: «ποῖα ἐπιόντα ὑπέμειναν κατὰ τε γῆν και κατὰ θάλατταν και πῶς ἡμύναντο ταῦτα».

ΣΩΚΡΑΤΗΣ
(470-399 π.Χ)

Ένας από τους κορυφαίους φιλόσοφους της αρχαιότητας, που συνέδεσε το όνομά του με μια νέα εποχή στοχαστικών αναζητήσεων έξω από τη φύση και πιο κοντά στις έννοιες. Η διδασκαλία του, που θεμελίωσε τη λεγόμενη Αττική Φιλοσοφία, δεν καταγράφηκε ποτέ από τον ίδιο αλλά από μαθητές του και κυρίως τον Πλάτωνα. Η σωκρατική σκέψη «κατέβασε τη φιλοσοφία από τον Ουρανό στη Γη», όπως έγραψε χαρακτηριστικά ο Λατίνος Κικέρων, ακριβώς για να επισημάνει ότι ο Σωκράτης ήταν ο πρώτος φιλόσοφος-δασκαλος που ασχολήθηκε με την ανθρώπινη συμπεριφορά σε συνάρτηση με τα πράγματα. Σε αντίθεση με τους σοφιστές που στα ζητήματα ηθικής έδιναν προτεραιότητα στο «πώς», ο Σωκράτης έβαλε πάνω από όλα το «τι». Πάνω σε αυτή την αρχή θεμελίωσε και τα τρία γνωστά αξιώματά του: Η γνώση είναι αρετή. Κανένας δεν επιλέγει το κακό από επίγνωση αλλά από άγνοια. Προϋπόθεση για τη σωστή ζωή είναι η επιμέλεια της ψυχής, την οποία ταύτιζε με το νου. Αυτά τα αξιώματα οδήγησαν τον Σωκράτη και στην πολιτική άποψη ὅτι πρέπει να κυβερνούν οι «επαίοντες», γεγονός που τον έφερε σε σύγκρουση με τους δημοκρατικούς της Αθήνας, που ανάμεσα στα άλλα του «φόρτωσαν» την αλαζονεία των μαθητών του Αλκιβιάδη και Κριτία. Μετά την εκδίωξη των Τριάκοντα ο Σωκράτης κατηγορήθηκε για σπορά αθεϊστικών απόψεων και καταδικάστηκε να πει το κώνιο. Ο Πλάτων στα περίφημα έργα του «Απολογία», «Κρίτων» και «Φαίδων» έχει αφηγηθεί εναργώς τη δίκη, τη φυλάκιση και το θάνατο του δασκάλου του.

